

PAULINI DIACONI OPUSCULA.

I.

VITA SANCTI AMBROSII

MEDIOLANENSIS EPISCOPI

A PAULINO EJUS NOTARIO

AD B. AUGUSTINUM CONSCRIPTA.

(Hoc opusculum videsis inter opera S. Ambrosii, tom. XIV nostræ Patrol., luit.)

II.

LIBELLUS ADVERSUS COELESTIUM, ZOSIMO PAPÆ OBLATUS.

1. Beatitudinis tuæ justitiam obsecro, domine Zosime papa venerabilis. Numquam fides vera turbatur, et maxime in Ecclesia apostolica, in qua pravæ fidei doctores ut deprehenduntur facile, ita veraciter puniuntur: ut ^a moriatur in illis, si corrigant, quod male conceperant et deterius pepererant; et in illis vera sit fides, quam Apostoli docuerunt et Romana cum omnibus catholicæ fidei doctoribus tenet Ecclesia. Quod si, ut cæteri auctores hæreseos, qui jam dudum ab apostolica sede vel a patribus judicati, et extra sinum matris catholicæ Ecclesiæ effecti, perpetua morte ^b perierunt, etiam hi qui nunc deprehensi sunt, vel deprehenduntur, in perfidia sua permanent, spiritali gladio quo interimantur, tradantur: ut nunc Pelagius Cœlestiusque, qui a beatæ memoriæ præcessore tuæ beatitudinis papa Innocentio, si rectam respuant fidem et in sua perversa doctrina perdurent, damnati sunt.

2. Cujus sententiam secuta Beatitudo tua, Cœlestio, cum a sede apostolica audiretur, inter cætera præcepit his verbis: *Damnas ergo illa omnia, quæ in*

^a Baron. cum ms. Vatic., *ut moriantur*. Præferendum cum Lab., *ut moriatur*. Deinde idem Lab. post Baron.: *in illis, nisi correxerint quod deterius perpetrarunt, ut in illis vera sit fides*. Archetypi lectionem, quæ integrior est, revocamus, verbum *sit* quod in eo desideratur, ante vocem *fides* supplet.

^b In vulgatis, *perierunt*. Concinnius in ms. Vatic., *perierunt*: hoc enim ad præteritos hæreseos auctores refertur. Ex ejusdem ms. fide mox restituimus *deprehenduntur* ubi editum erat *deprehenduntur*.

^c Seu capitulis objectis.

^d In ms. Vatic. desideratur *apostolica*. Hic memo-

A libello Paulini continentur? hoc est de Quæstionibus c.

Et in alio loco: *Cognovisti quales litteras dedit sedes^d apostolica ad fratres et coepiscopos Africanæ provinciæ? Et adjectum est: Damnas illa omnia quæ damnarimus, et tenes quæ tenemus? Et iterum: Illa omnia damnas quæ jactata sunt de nomine tuo? Et iterum: Vel ea quæ in libello suo exposuit Paulinus?*

Et cum me diceret posse, ex iis quæ illi objecta sunt, hæreticum approbari: sancto repletus Spiritu, apostolica auctoritate respuisti^e et repressisti insanientis et calumniantis verba, hujusmodi proferendo sententiam, qua ipse catholicus approbarer; illum, si sanari vellet, curares; quæ hujusmodi est: *Nolo nos circuitu ducas; damnas ea omnia quæ tibi objecta a Paulino, sive per famam jactata sunt? Cui*

B non sufficit ista sententia? Quis hanc tam salubrem, tam amplectibilem, tam piam respueret alius, nisi qui a fide devius est? Et ille, qui superius professus fuerat, se quæcumque illi objecta fuerant, si contra fidem ^f judicares, esse damnaturum, ^g audit, *Damna*; et non solum non damnat, sed ad injuriam

rantur Innocentii ad duo concilia et ad quinque episcopos litteræ.

^e Verba et repressisti in vulgatis prætermissa fuerant.

^f Baron. et Lab.; *vindicares*. Verbum *judicares* recte a nobis restitutum non negabit, qui apud Augustinum, lib. de Pecc. orig., c. 7, hæc ipsa legerit Cœlestii ad Zosimum verba: *Si forte ut hominibus quispiam ignorantia error obreperit, nostra sententia corrigatur*.

^g In vulgatis, *audi*; et mox, *tantam sedis*. At textus series *audit* postulat; et ut cum uno ms. Va-

tantæ sedis contendit. Unde jam non ignorat Ecclesia Romana reum suum, qui tam audaci spiritu ausus est contradicere, et non damnare quæ Beatitudo tua damnari decrevit.

3. Ego tamen Deo et Christo Domino gratias ago, quod Ecclesiæ suæ causam ita agi voluit, ut sedes apostolica, a qua oportuit ore duorum^a suorum pontificum hæresim condemnari, ea damnanda præceperit, quæ a me Cœlestio fuerant objecta : cujus ego non damnationem, sed correctionem semper optavi et opto; cui nunc jam non mecum, sed cum universa Dei Ecclesia, causa est, sicut data ad Beatitudinem tuam^b Afrorum episcoporum scripta testantur; cum contra apostolicam sententiam venire nititur negando originale peccatum, quod in omnes homines pertransiit, et usque ad finem mundi tenet hereditatem Adæ illius, qui primus peccavit : quod in infantibus nisi per sacramentum Baptismi dimittatur, vitam æternam et regnum æternum habere non possunt. Contra quæ etiam magister suus litigat Pelagius, qui illa ipsa damnavit^c in judicio orientali, quæ iste in sedis apostolicæ cœtu conatur astruere. Habet adversum se etiam veteres Ecclesiarum doctores catholicos plurimos, orientales et occidentales, meridianæ partis atque septentrionalis, qui in libris suis illum de originali peccato, si

A sanari desiderat, possunt docere. Habet beatum Cyprianum martyrem, beatum Ambrosium confessorum, Gregorium Nazianzenum, beatum papam Innocentium. Habet etiam qui in corpore sibi colluctentur, si tamen^d se tanto certamini habilem judicat; aut certe quos sequi debeat, si vult magis recta dicere, quam prava docere. Habet, quod primum est, beatitudinem tuam, cujus illum oportuerat obedire sententiæ, cum audiret, *Damna*. Habet postremo ipsos lactentes, quibus misereri debeat, si sibi non vult; quibus, ut verbis Martyris^e utar, *non propria, sed aliena dimittuntur peccata*.

4. Unde oro beatum apostolatam tuum, ut hunc meum libellum suscipi jubeas, quo gratiam referam tantæ sedi, et sententiis justissimis pro parte meae laitis : quem idcirco direxi, quia me, licet sermone, Basiliscus subdiaconus a tua beatitudine cum Gestis sedis apostolicæ^f directis Carthagine convenit quarto nonas Novembris die, ut adessem ad apostolicam sedem et tuæ judicio sanctitatis, ad quam^g me fugisse suggestum est, nec defuturum fore promittere, si adversum me, et non pro me, fuisset lata sententia. Ubi tunc^h ideo nihil agere potui, quia is qui ad sedem apostolicam provocaverat defuit :ⁱ quem oportuerat utique merita suæ appellationis astruere, maxime cum nihil agente appellatore, secundum

tic. præferamus tantæ, suadet id quod habetur infra, quo gratiam referam tantæ sedi. Quæ autem a Paulino hic narrantur, confirmat et Augustinus lib. de Pecc. orig. c. 7. Ibi nominatim docet, Zosimum cum Cœlestio egisse, ut ea quæ illi a Paulino fuerant objecta damnaret, atque ut sedis apostolicæ litteris, quæ a sanctæ memoriæ suo præcessore manaverant, præberet assensum. At ille, inquit, noluit quidem diaconi objecta damnare : sed beati papæ Innocentii litteris non est ausus obsistere, immo se omnia quæ sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit. Hæc promissio qua ratione ab illo extorta sit, Marius Mercator sic explicat : *Crebris responsionibus et prosecutionibus suis spem præseminavit, condemnare se illa capitula de quibus apud Carthaginem fuerat accusatus, promittens ; id enim et instantius jubebatur, ab eoque vehementius ut id faceret exspectabatur*. Eatenus igitur tantæ sedi reverentiam habebat, quatenus generatim omnia quæ illa judicaret damnanda, damnaturum se pollicebatur. At ubi instabat illa sedes, ut quæ a Paulino fuerant objecta damnaret, tum ad ejusdem sedis injuriam contendebat, tergiversabatur, et promissum quod animo nolebat implere, eludebat.

^a Ex ms. Vatic. huc revocatur suorum, quod in prius vulgatis prætermissum fuerat.

^b Ety hic in editis omissæ erant voces *Afrorum episcoporum*; quæ ex eodem ms. restituntur. Illa autem Afrorum scrip'ta, quæ per eundem Marcellinum, per quem et hic Paulini libellus perlatus est, transmissa fuerant, exciderunt : sed horum meminit Zosimus epist. 14.

^c Istud Augustinus, lib. 1 cont. Julian. cap. 5, n. 19, memoriæ mandavit his verbis : *Nisi enim in eorum (qui Diospoli iudices sederunt) conspectu audituque damnasset eos, qui dicunt quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum, et quod infantes nuper nati in eo statu sint, in quo Adam fuit ante peccatum, et infantes etiam si non baptizentur, habere vitam æternam; nullo modo inde nisi damnatus exisset*. Verba ipsa, quibus Pelagius hæc damnavit,

idem doctor, lib. de Gestis Pelagii cap. 14, n. 24, refert : sed illius hæc in re professionem sinceram non fuisse lib. de Pecc. orig. cap. 6, monet.

^d Editi, si tamen hos tanto certamini habiles; et mox aut certe quivos sequi : emendantur ex ms. Vatic.

^e Cypriani epist. edit. Pamel. 59, ad Fidum.

^f Leg., directus.

^g Verius ipsum Cœlestium ad eam sedem fugisse suggestum esset. Deinde legendum *nec me defuturum fore promitterem*, tametsi sermone tantum, non scripto conventum ac citatum, ad id nulla lex cogeret. Ad intelligentiam hujus loci nonnulla hic attexere juverit Marii Mercatoris verba. Primo quidem narrat, quo pacto in Africa anno 411, capitulis sex a Paulino objectis commoti patres et episcopi regionis illius restiterunt Cœlestio, et jusserunt ut eadem damnaret, quia essent hæretici sensus. Deinde subdit : *Sed Cœlestius nullo modo acquiescens, quin immo resistens, actis iisdem quibus frequenter auditus est, ecclesiastica communione privatus est : a qua sententia ad Romani episcopi examen credidit appellandum. Qua mox idem appellatione neglecta, Ephesum Asiæ urbem contendit, ibique ausus est per obreptionem presbyterii locum petere*, etc. Unde liquet 1º pro Paulino adversus Cœlestium a Carthaginiensi concilio latam esse sententiam; 2º, Cœlestium ab hac sententia ad Romanum quidem provocasse pontificem, sed appellationi suæ intra tempus legibus præfinitum defuisse. Cavetur quippe Cod. Th. lib. xi, tit. 50, leg. 45, ut *appellationes transmarinæ intra anni spatium agantur*; Cœlestius autem tantum sexennio post, Romanum pontificem adiit. Postremo justa Paulino expositulandi causa existit, quod Cœlestius, spretis canonibus, presbyterii gradum Ephesi prius appetierit, quam Romæ se purgasset, aut communioni qua privatus erat, redditus fuisset.

^h In vulgatis, tunc igitur. Concinnius in ms. Vatic., tunc ideo. Proxime antea *Ibi mallems, quam Ubi*.

ⁱ Vid. Cod. Th. lib. xi, tit. 51, leg. 1.

etiam humanas leges, superior est semper ille qui vicit. Quid enim jam mea intererat, ut etiam apud vestram reverentiam pravae ejus doctrinae astipulator ^a existerem: de quo congaudere possem, si damnatis istis quae illi a me objecta fuerant, ^b sic et apostolicae sedis iudicium roboraret, ut meruisset absolvi; nec prius se ordinari, quam purgari, patereur.

5. Sed vulpecula fraudibus fuit semper studens: ingenium suum mutare nescit. Non se credidit posse

^a Vatic. ms. *existere*. Edidit Baron., *existeret*. Sed orationis series *existerem* postulat, eamque lectionem praedictus ms. eo magis permittit, quod mox in eodem rursus *posse*, pro *possem*, occurrit. Porro illic *astipulator* non consentientem, sed testem sonat.

A deprehendi: quoniam confidentiam semper in foveis habuit, in quibus demersum caput conscientiae suae nititur occultare. Quod jam dictum latere non potuit, sed manifestius publicatum, spiritali per tuam beatitudinem gladio rescinditur: ne amplius ferinis dentibus grex Domini recetur in partes, quem pastor bonis sollicita et pervigili cautela custodit. Hanc autem libellum direxi beatitudini tuae per Martellinum subdiaconum ecclesiae Carthaginiensis. Dat. vi idus Novembris.

^b In archetypo Vatic., sicut *apostolicae sedis iudicium roborari meruisse tam absolvi*, quod Baronius et ex eo Labbeus ita exhibuerunt: sic ea per *apostolicae sedis iudicium roborari .. eruasit absolvi*. Quod nobis minime retinendum duximus.

III.

DE BÉNÉDICTIONIBUS PATRIARCHARUM

LIBELLUS.

PRÆFATIO.

Sacrosancta atque præsaga sanctorum Patriarcharum benedictio, quae per Spiritum sanctum atque os beati Jacobi singulis est competenti qualitate distributa, nec per omnia sensu litterario potest intelligi, maxime cum idem beatus Patriarcha dicat: *Ut annuntiem vobis quae ventura sunt in novissimis diebus* (Gen. xlix, 1): nec ita extenuanda per sensum allegoricum, ut omnino evacuari debeat sensus historicus: quia et quaedam, uti post videbimus, sic eis praedicta sunt, ut quaedam in proximo, quaedam multo post venerint: tamen plura ex illis in futura servata sunt. Quae ergo ^a historialiter in istis verbis intelligere possumus, primum, quasi fundamenta jaciendo, donante Domino, strictim pandamus: quae autem omnimodis litteram refugiant, ea per spiritalem intelligentiam, sicut et spiritali sunt intellecta carpenda, discutiamus.

CAPUT PRIMUM.

Benedictio Ruben.

1. *Ruben primogenitus meus; tu fortitudo mea, et principium doloris mei: prior in donis, major imperio* (Ibid., 3). Patet litterae sensus, quia beatus Jacob primum filium Ruben ex Lia uxore sua suscepit (Gen. xxxix, 31, 32): qui si se digne tanto patre tractasset, ad eum primogenita regnumque pertineret. Unde dicit cum *primogenitum*, quasi cui deberentur dona primogeniti. Sed et *fortitudinem suam* eum nominat, eo quod robur imperii ad eum debuerit declinare. Hae autem non ideo indicativa praetulit, quod ita futura esse vel praeviderit, vel

B voluerit; sed ut eum per haec dicta ad poenitentiam cohortaretur, cum recoleret, a quanta dignitate peccando decessisset.

2. Unde dicit: *et principium doloris mei*. Principium namque doloris ejus fuit, qui, ruptis castimonie habitis, infrenis irruit ad constuprandam conjugem patris (Gen. xxxv, 22): quae res non medietate dolore eum stimulasse credenda est. Bene autem dicitur *principium doloris* iste, quia et reliqui fratres accusati sunt a beato Joseph apud patrem crimine pessimo (Gen. xxxvii, 2).

3. Quod autem ait: *prior in donis*, ad primogenita pertinet, quae illi tamquam primogenito debebantur. Quod vero subjungit: *major imperio*, aperte declaratur, ad eum pertinuisse, ut de ejus semine C reges reliquorum fratrum crearentur.

4. Quod vero ait: *effusus es sicut aqua*, hunc habet sensum: Sicut aqua quae vase non cohibetur, nequaquam fuit, et ubi decivior locus humilior se praebuerit, toto impetu decessit; ita tu nulla mensura conjugali libidinem cohibuisti, sed quo te impetus voluptatis attexit ^b, eo sententiam tuae concupiscentiae diffudisti. Cum vero subjungit: *non crescas*, prohibet eum ulterius a tali et simili turpitudine. Unde et Dominus ad Cain: *peccasti? quiesce*.

5. Quoniam autem ista tendant, subjuncta verba restantur: *Quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus* (Gen. xlvi, 4). Manifeste enim his verbis inest crimen, quod ille in Balaam ^c concubinae patris sui commisisset (Gen. xxxv, 22), exaggeratur. Quod ne cui forsitan violentum videatur, eo

^a Martiane codex mendose habebat *ego*.

^b Martianeus legit *allexerunt*.

^c Martiane, *Balam*.